

Stowarzyszenie Rewitalizacji Zabytkowych Cmentarzy „Koimeterion”

ul. Grochowska 78/9, 60-335 Poznań

NR NIP 7792479587

REGON 369240959

e-mail: kontakt@koimeterion.org

www.koimeterion.org

Ogólne wytyczne dotyczące prac porządkowych na zabytkowych cmentarzach¹

Planując prace porządkowe na zabytkowych cmentarzach należy wziąć pod uwagę uwarunkowania prawne, jak również kulturowo-przyrodnicze. Cmentarze te często bowiem łączą w sobie te wartości.

Należy znać uwarunkowania prawne, wynikające m.in. z ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Najważniejsze aspekty tej ustawy opisane zostały poniżej.

Przed rozpoczęciem prac porządkowych należy:

- Sprawdzić **stan prawny** działki, na której leży cmentarz: kto jest jej właścicielem oraz zarządcą?; czy w ogóle stan prawny jest uregulowany?
- Sprawdzić, czy cmentarz figuruje w:
 - **rejestrze zabytków** danego województwa
 - **w wojewódzkiej ewidencji zabytków**
 - **w gminnej ewidencji zabytków**
- Przeprowadzić kwerendę, podczas której odnotowany zostanie stan zachowania obiektów nagrobnych.
- Przeprowadzić profesjonalną **inwentaryzację przyrodniczą** lub przynajmniej wizję terenową ze specjalistą, który określi zakres prac przy wycince zieleni, tak aby zachować charakter tego miejsca, wynikający z

¹ Poprzez zabytkowe cmentarze rozumiemy wszelkiego rodzaju miejsca pochówku, które założone zostały przed 1945 rokiem.

Stowarzyszenie Rewitalizacji Zabytkowych Cmentarzy „Koimeterion”

ul. Grochowska 78/9, 60-335 Poznań

NR NIP 7792479587

REGON 369240959

e-mail: kontakt@koimeterion.org

www.koimeterion.org

uwarunkowań historycznych oraz zachować cenne gatunki flory i fauny występujące na tym cmentarzu.

Cmentarze wpisane do rejestru zabytków:

W przypadku cmentarzy wpisanych do rejestru zabytków, na wszelkie prace porządkowe należy mieć pozwolenie wojewódzkiego konserwatora zabytków (do wniosku należy dołączyć zgodę właściciela na przeprowadzenie prac). W przypadku wycinki zieleni do wniosku należy dołączyć plan cmentarza z zaznaczeniem drzew i krzewów, które chcemy usunąć. Należy też podać gatunek i obwód roślin, które zamierzamy wyciąć. Szczegółowe wytyczne znaleźć można w wojewódzkim urzędzie ochrony zabytków, właściwym dla danego województwa.

Zgody **nie wymagają** jedynie bardzo nieinwazyjne prace, takie jak wygrabianie liści i usuwanie śmieci.

Cmentarze nieujęte w rejestrze zabytków, ale wpisane do gminnej ewidencji zabytków:

W odniesieniu do cmentarzy nieobjętych wpisem do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków zastosowanie ma ustawa z dnia 7 lipca 1994 roku Prawo budowlane oraz ustawa z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Zgodnie z tymi aktami, wszelkie decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu oraz prace budowlane przy obiektach ujętych w gminnej ewidencji zabytków wymagają również uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

W przypadku chęci **usuwania drzew i krzewów** z cmentarza niewpisanego do rejestru zabytków, właściciel terenu dokonuje zgłoszenia do wójta, burmistrza lub prezydenta miasta zgodnie z zapisami ustawy o ochronie przyrody.

Stowarzyszenie Rewitalizacji Zabytkowych Cmentarzy „Koimeterion”

ul. Grochowska 78/9, 60-335 Poznań

NR NIP 7792479587

REGON 369240959

e-mail: kontakt@koimeterion.org

www.koimeterion.org

Ponadto należy mieć na uwadze, że zgody konserwatora zabytków wymagają:

- prowadzenie **prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych** przy zabytku wpisanym do rejestru;
- wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku;
- prowadzenie **badź konserwatorskich** zabytku wpisanego do rejestru;
- prowadzenie **badź architektonicznych** zabytku wpisanego do rejestru;
- prowadzenie **badź archeologicznych**;
- **podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru**;
- **poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych**, w tym zabytków archeologicznych, przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania.

Co za tym idzie, **nie należy na własną rękę remontować nagrobków, ani dokonywać poszukiwań np. zakopanych płyt nagrobnych.**

Jeśli na własną rękę będziemy próbowali remontować nagrobki, możemy niechcący zniszczyć substancję zabytkową. Dlatego takie prace zleca się specjalistom, czyli osobom, które posiadają odpowiednią wiedzę i umiejętności, a także mają pozwolenie na prace przy obiektach zabytkowych. Dysponują oni odpowiednim sprzętem i kwalifikacjami, które pozwalają na właściwe dokonanie renowacji.

Nie należy też przestawiać płyt nagrobnych, np. w celu ich lepszego wyeksponowania. Nagrobek, jak sama nazwa wskazuje, powinien być umieszczony „nad grobem” - ma oznaczać miejsce pochówku zmarłego. Przeszawianie go prowadzi do bezpowrotnej utraty kontekstu miejsca jego pierwotnego zdeponowania. Czasem oczywiście może wydawać się, że niektóre nagrobki zostały już przemieszczone i dlatego ponowne ich przesunięcie nie wyrządzi szkody. Jednak

Stowarzyszenie Rewitalizacji Zabytkowych Cmentarzy „Koimeterion”

ul. Grochowska 78/9, 60-335 Poznań

NR NIP 7792479587

REGON 369240959

e-mail: kontakt@koimeterion.org

www.koimeterion.org

może okazać się, że jest jeszcze możliwe zidentyfikowanie grobowca, z którego dana płyta pochodzi, dlatego lepiej zostawić ją tam, gdzie jest. Przypadkowe odkrycie płyty nagrobnej powinno się także zgłosić do wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Na opuszczonych cmentarzach czasem można natrafić też na szczątki kostne, co może wynikać z tego, że dawniej rozkopywano groby w poszukiwaniu jakichś kosztowności. Nie należy ich przemieszczać z miejsca odkrycia. Fakt takiego odkrycia należy zgłosić niezwłocznie do konserwatora zabytków, który powinien podjąć odpowiednie kroki w celu zabezpieczenia tego znaleziska i powiadomienia dalszych organów w przypadku podejrzenia przestępstwa.